

FACULTEIT LETTEREN & WIJSBEGEERTE

28 OKTOBER 2021

nodigt u uit, onder voorbehoud van positieve beslissing door de doctoraatsjury op de interne verdediging, op de openbare verdediging tot het behalen van de academische graad van

DOCTOR IN DE LETTERKUNDE

van

YANNICE DE BRUYN

*Staging Siege: Imagineering Violence in
the Dutch Theatre, 1645-1686.*

28 OKTOBER 2021, 14U
Campus Etterbeek, Promotiezaal D201

ABSTRACT

Het thema belegering sprak tot de verbeelding van velen en gaf aanleiding tot representaties ervan in diverse media, inclusief het theater. Deze dissertatie richt zich op de opvoeringen van vier zo'n stukken in de periode 1645-1686 en analyseert hoe ze het onderwerp geweld ensceneerden, en met welk doel. Twee van deze stukken gingen over het historische beleg van Leiden: Reynerius Bontius' Belegering ende het Ontset der Stadt Leyden (1645) en de vijf enorme tableaux vivants die Jan Vos ontwierp om te worden opgevoerd voor, tijdens en na Bontius' stuk (1660). Anderzijds schreef Govard Bidloo zijn Vertooningspel, op de vrede (1678) en zijn Het Zegepraalende Oostenryk, of Verovering van Offen (1686) naar aanleiding van recente vredesverdragen. Voor mijn behandeling van deze vier casussen mobiliseer ik het neologisme "imagineering," een samenstelling van "imaging" of "imagining" en "engineering." Dit concept staat me toe te begrijpen hoe culturele performances in het vroegmoderne theater hun Umwelt zowel reflecteerden als beïnvloedden.

De vier centrale hoofdstukken van deze studie bieden een gedetailleerde analyse van hoe belegeringsgeweld werd geënceneerd met behulp van verscheidene imagineering technieken, met bijzondere aandacht voor de materiële aspecten ervan. Zoals ik laat zien kon geweld worden verteld (door middel van ekphrasis), expliciet getoond (door middel van proxemiek en tableau vivant), of op allegorische wijze gepersonifieerd (door middel van prosopopoeia). Deze technieken hadden een gedeeld doel: het publiek tot getuige te maken van de geweldsonderwerpen die op scène werden verbeeld, om hen zo maximaal te betrekken. De bestudeerde casussen onthullen een evolutie in de manier waarop geweld werd geïmagineerd in het theater, van suggestie naar expositie. Visuele middelen werden steeds belangrijker, net als auditieve technieken en illusionistische theatrale machinerie. Als gevolg werd de beleving van het publiek steeds spectaculairder: immersief, emotief, en zintuiglijk overweldigend. Dit was een verkoopstrategie die zowel beantwoordde aan het zeventiende-eeuwse verlangen om te worden geraakt en overdonderd, als dat het dit verlangen aanwakkerde.

Spectaculair geënceneerd geweld biedt daarmee een unieke lens op hoe, in de loop van de zeventiende eeuw, het Nederlandse theater zich ontwikkelde tot een commerciële onderneming. Tegelijkertijd kon opgevoerd geweld worden geëxploiteerd in functie van stedelijke politieke belangen. Door in te spelen op de emoties van het publiek – horror of gejuich – had het de theatrale verbeelding van geweld het potentieel om een sterke reactie uit te lokken ten aanzien van contemporaine politieke actoren. Dit kan in elke casus worden geïnterpreteerd als propaganda voor het perspectief van de lokale autoriteiten. Een belangrijke emotieve techniek was de exploitatie van topoi. Imagineering beschouwt de culturele achtergrond van het publiek als cruciaal voor hoe zij geweld op scène konden begrijpen. Door telkens dezelfde thema's en narratieven te herhalen die circuleerden doorheen media, benutten belegeringsspele het ingebakken emotioneel effect ervan voor politieke doeleinden. In de tegenoverstelde richting liet ook de performance een indruk na op de culturele verbeelding van het publiek. Het theater beïnvloedde op haar beurt welke voorstelling men zich kon maken van (belegerings)geweld.